

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра технологічної та професійної освіти

«До захисту допускаю»
завідувач кафедри технологічної та професійної освіти,
доктор педагогічних наук, професор
_____ Л. В. Оршанський

«____» травня 2024 р.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ
З ВАРІАТИВНОГО МОДУЛЯ «ТЕХНОЛОГІЇ ДЕКОРУВАННЯ
ПРИРОДНИМИ МАТЕРІАЛАМИ» У СТАРШИХ КЛАСАХ
ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Спеціальність 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)

Магістерська робота

на здобуття професійної кваліфікації – вчитель трудового навчання,
технологій та креслення закладу загальної середньої освіти

Авторка роботи: Витишин Тетяна Юріївна _____
підпис

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Мельник Галина Миколаївна _____
підпис

Дрогобич, 2024

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Зав. кафедри

_____ 27.10.2022 р.
(підпис) (дата)

ЗАВДАННЯ на підготовку магістерської роботи

1. Тема «Організаційно-методичні аспекти проведення занять з варіативного модуля «Технології декорування природними матеріалами» у старших класах закладу загальної середньої освіти».

2. Керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник Галина Миколаївна.

3. Студентка – Витишин Тетяна Юріївна.

4. Перелік питань, що підлягають висвітленню у кваліфікаційній роботі:

1. Охарактеризувати природну сировину для творчої діяльності школярів.
2. Розглянути можливості використання засобів художнього конструювання при виготовленні виробів з природних матеріалів
3. Проаналізувати особливості організації середовища для проведення занять з вивчення технології декорування природними матеріалами.
4. Описати організацію навчання учнів за варіативним модулем «Технології декорування природними матеріалами».
5. Зазначити методичні особливості роботи учнів з природними матеріалами на уроках технологій.
6. Розробити майстер-класи «Осіннє натхнення» для уроку технологій.

5. Список рекомендованої літератури:

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Світ, 1993. 272 с.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ: Пульсари, 2012. 632 с.
3. Герус Л. Українська народна іграшка. Львів: Афіша, 2004. 264с.
4. Гнатюк М. В. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво: теорія і методика навчання: навч.-метод. посіб. Ч. 2. Івано-Франківськ, 2017. 246 с.: іл.
5. Методика організації проектної діяльності старшокласників з технологій: метод. посіб. для вчителів, варіат. модулі / А.І. Терещук, С.М. Дятленко. Київ: Літера ЛТД, 2010. 128 с.
6. Стеченко О.Ф. Плетиво із соломи та рогозу. Київ: Урожай, 1994. 64 с.

№ з/п	Назва етапу	Термін виконання	Термін звіту перед керівником, кафедрою
1.	Вивчення й аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури; визначення вихідних положень дослідження (об'єкт, предмет, методи); формування мети; постановка завдань.	до 10.03.2023 р.	16.03.2023 р.
2.	Підготовка 1-го розділу роботи.	до 10.10.2023 р.	27.10.2023 р.
3.	Підготовка 2-го розділу роботи.	до 12.02.2024 р.	27.02.2024 р.
4.	Формування висновків. Оформлення роботи.	до 30.04.2024 р.	10.05.2024 р.
5.	Перевірка роботи на плагіат	до 14.05.2024 р.	17.05.2024 р.
6.	Попередній захист роботи і рецензування.	до 21.05.2024 р.	28.05.2024 р.

7. Дата видачі завдання – 27.10.2022 р.

8. Термін подачі роботи керівнику – 14.05.2024 р.

9. З вимогами до виконання роботи і завданням ознайомена _____ Витишин Т.Ю.

10. Керівник _____ доц. Мельник Г.М..

ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Тема : «Організаційно-методичні аспекти проведення занять з варіативного модуля «Технології декорування природними матеріалами» у старших класах закладу загальної середньої освіти»

Оцінка за стобальною шкалою: _____

Оцінка за національною чотирибальною шкалою: _____

Коротка мотивація захисту:

дата

Голова ДЕК _____
підпис

прізвище та ініціали

Секретар ДЕК _____
підпис

прізвище та ініціали

АНОТАЦІЯ

Витишин Т. Ю. Організаційно-методичні аспекти проведення занять з варіативного модуля «Технології декорування природними матеріалами» у старших класах закладу загальної середньої освіти. – Рукопис.

У магістерській роботі подано характеристику видів природної сировини для вивчення учнями та розглянуто різні можливості уживання художніх засобів для створення речей із цих матеріалів. Також у дослідженні проаналізовано умови облаштування середовища для успішної реалізації уроків, описано особливості навчання учнів із вивчення технології декорування природними матеріалами, наведено методичні особливості роботи старшокласників з дарами природи та запропоновано цікаві розробки для виконання їх учнями на варіативних заняттях.

Ключові слова: природні матеріали, технології, старшокласники, організація і методика навчання, уроки.

SUMMARY

Vytyshyn T. Yu. Organizational and methodical aspects of conducting classes on the variable module "Technologies of decoration with natural materials" in senior classes of a general secondary education institution. – Manuscript.

The master's work describes the types of natural raw materials for students to study and considers various possibilities of using artistic means to create things from these materials. Also, the study analyzed the conditions for setting up the environment for the successful implementation of the lessons, described the peculiarities of teaching students to study the technology of decorating with natural materials, provided methodological features of high school students' work with the gifts of nature, and proposed interesting developments for their implementation by students in variation classes.

Keywords: natural materials, technologies, high school students, organization and teaching methods, lessons.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
РОЗДІЛ 1. Мистецтвознавчі аспекти дослідження декоративно-ужиткових виробів з природних матеріалів.....	9
1.1. Характеристика природної сировини для творчої діяльності школярів.....	9
1.2. Використання засобів художнього конструювання при виготовленні виробів з природних матеріалів.....	22
1.3. Особливості організації середовища для проведення занять з вивчення технології декорування природними матеріалами.....	25
РОЗДІЛ 2. Організаційні та методичні засади вивчення старшокласниками технологій роботи з природними матеріалами.....	29
2.1. Організація навчання учнів за варіативним модулем «Технології декорування природними матеріалами».....	29
2.2. Методичні особливості роботи учнів з природними матеріалами на уроках технологій.....	49
2.3. Розробка майстер-класів «Осіннє натхнення» для уроку технологій.....	53
Висновки.....	60
Список використаних джерел.....	62

ВСТУП

Суспільний розвиток і демократичні зміни в освіті руйнують застарілі підходи щодо організації та провадження освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти.

Зміст праці нині визначається не лише рівнем її інтенсивності, але й зростаючою часткою творчої діяльності людини. У зв'язку з цим перед освітніми закладами стоїть завдання виховувати підростаюче покоління самостійним, творчим, ініціативним.

Великі перспективи у вирішенні цих завдань закладено в навчанні учнів різних технологій декорування та виготовлення виробів, зокрема й з природних матеріалів. Таку можливість надають учням саме загальноосвітні заклади. Соціальний досвід ставлення особистості до навколишнього світу, природи, людей, до самої себе нагромаджується у процесі трудової діяльності. На уроках технологій, зокрема й при вивченні варіативних модулів, школярі не лише опановують предметні компетенції з різних напрямків, але й розвивають морально-етичну, чуттєву та емоційну сфери особистості.

Нині нагромаджений певний позитивний досвід художньо-трудового навчання і виховання, формування національної культури у процесі варіативних занять у галузі декоративно-ужиткового мистецтва. Однак безсистемність методичного забезпечення, прорахунки в організації роботи знижують ефективність упровадження творчих ідей у навчально-виховний процес.

Опанування технологіями роботи з природними матеріалами встановлює за мету нову якість навчання й виховання старшокласників. Підсумки таких уроків визначаються за результатами завершеного виробу, адже у ньому відображається ступінь володіння як технічною, так і мистецькою складовими художньо-трудової діяльності учня.

Неоднозначність методичних підходів щодо вирішення питань навчання учнів роботі з природною сировиною й зумовлено вибір нами **теми магістерської роботи**: «Організаційно-методичні аспекти проведення занять з варіативного модуля «Технології декорування природними матеріалами» у старших класах закладу загальної середньої освіти».

Об'єктом дослідження виступає процес художньо-трудового навчання старшокласників на уроках технологій.

Предмет дослідження: організаційні засади та методика проведення уроків з вивчення варіативного модуля «Технології декорування природними матеріалами» у закладі загальної середньої освіти.

Мета магістерської роботи: обґрунтувати умови щодо організації й реалізації занять з варіативного модуля та підготувати для них відповідні методичні матеріали, які спрямована на вивчення і відображення учнями краси природного світу.

У роботі були означені **завдання**:

- охарактеризувати природну сировину для творчої діяльності школярів;
- розглянути можливості використання засобів художнього конструювання при виготовленні виробів з природних матеріалів;
- проаналізувати особливості організації середовища для проведення занять з вивчення технології декорування природними матеріалами;
- описати організацію навчання учнів за варіативним модулем «Технології декорування природними матеріалами»;
- зазначити методичні особливості роботи учнів з природними матеріалами на уроках технологій;
- розробити майстер-класи «Осіннє натхнення» для уроку технологій.

Наукова і практична значущість роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов для організації занять за варіативним модулем «Технології декорування природними матеріалами», а також у

розробці методичних рекомендацій та матеріалів , які дають змогу ефективно проводити навчально-виховну роботу зі старшокласниками.

Апробація результатів. Основні положення та результати магістерської роботи доповідалися на X Міжнародній науково-практичній конференції викладачів та студентів факультету фізики, математики, економіки та інноваційних технологій «Актуальні проблеми сучасної науки» (тема доповіді «Аплікація як одна із технік декорування природними матеріалами»).

Магістерська робота містить вступ, два розділи (шість параграфів), висновки, список використаних джерел, рисунки, таблиці.

РОЗДІЛ 1.

МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕКОРАТИВНО–УЖИТКОВИХ ВИРОБІВ З ПРИРОДНИХ МАТЕРІАЛІВ

1.1. Характеристика природної сировини для творчої діяльності школярів

З давніх-давен народні умільці дивували світ своїми неповторними виробами. І використовували для цього будь-яку підручну сировину. За припущеннями чималої кількості дослідників, обробка природних матеріалів належить до первісних виробництв і, мабуть, випереджувала ткацтво та виготовлення керамічного посуду. Плетені вироби з природних матеріалів, відомі з епохи неоліту, відзначаються легкістю і зручністю в користуванні. Вони зберігають багатовікові традиції.

Сировиною для таких виробів слугували: лоза верби та винограду, лико молодій липи, березовий берест і луб, хвойна та дубова шкірка, коріння сосни, широколиста та вузьколиста рогоза, з активним введенням кольору [8, с.219].

З малих літ діти при допомозі дорослим у процесі заготовляння й зберігання матеріалу нагромаджували знання природної сировини, розуміння її переваг та досвід роботи з нею.

Нині художня обробка природних матеріалів – це вид декоративно-ужиткового мистецтва, який передбачає творчий процес виготовлення творів з природних матеріалів (лози, соломи, рогозу, лику, глини, листя, квітів, гілок, насіння, горіхів, каштанів тощо) [1]. Матеріал заготовляють заздалегідь, переважно літом або восени.

У переважній більшості для цього користувалися м'якими природними матеріалами. Важливе місце серед них займала солома злаків, таких як жито, пшениця, інколи ячмінь. Вона вирізнялася з поміж інших матеріалів чудовим блиском золотистого забарвлення.

Солома – це трубчасте стебло трав'янистих злакових культур як от жито, пшениця, ячмінь, овес, рис тощо і дикорослих рослин, як тонкогін, тимофіївка та інші [25].

Вона через певні відрізки має потовщені дуже міцні колінця. Для виготовлення більшості виробів із соломи використовують рівну частину стебла між колінцями (міжвузля). З цих стебел роблять вироби спіральним способом, а також солом'яну скульптуру.

Оскільки злакові культури зростають повсюдно, технологія отримання соломи зрозуміла кожному, а її властивості відповідають запитам майстрів, то вона вважається чудовим матеріалом для праці. Робота із соломою настільки проста, що швидко засвоюється без зайвих зусиль і технічних знань, не потребує значної витрати енергії. Зокрема, плетінки із соломи можна навчитися виготовляти протягом трьох днів.

Сама фактура поверхні соломи яскрава, золотиста, має добрий глянець, чудово відбиває світло в одному певному напрямку, віддзеркалюючи сонячні промені, що надає виробу свіжості та ошатності. Ці властивості використовують майстри, розміщуючи стебла соломи у виробах в різних напрямках.

Солома може мати різні кольорові відтінки. Наприклад, якщо рослини вирощувались у затінку, то вона має червонувато-фіолетовий колір. Солома, яка перезимувала в снопах, набуває коричневого відтінку. Стебла, зрізані у період молочно-воскової стиглості зерна, мають приємний зеленкуватий колір (рис. 1.1). Щоб солома набула золотистого кольору, її розстилають на сонці і витримують деякий час. Солома, яка перезимувала на відкритому місці, набуває сріблясто-сірого кольору [2, с.48].

Рис.1.1. Солома молочно-воскової стиглості

Додаткові відтинки можна одержати прасуванням зволоженої соломи. Чим гарячіша праска і чим триваліше прасування соломи, тим темнішого відтинку вона набуває. За допомогою гарячої праски можна одержати відтинки від світло-коричневого забарвлення до чорного.

Найкращі фізико-механічні властивості має *житня солома*, тому її найчастіше використовують для виготовлення виробів. У жита рівне, високе стебло, довгі (до 500 мм) міжвузля, товщина стебла по довжині (збіжність) змінюється не в значній мірі. При відносно тонких стінках стебел житня солома найміцніша, але й найгрубіша. Після зволоження вона набуває необхідної пластичності, а при висиханні добре зберігає надану їй форму. Житня солома добре фарбується аніліновими барвниками. Застосовують її в усіх видах плетіння, а також в аплікації.

Ячмінна солома дещо товща, ніж житня, міжвузля короткі, їх менше на стеблі. Використовують здебільшого для виготовлення прошивних виробів (капелюхів, сумок тощо).

Пшенична солома менш міцна, але більш еластична і світліша за житню. Міжвузля коротші та більш збіжні. Використовують для тонких робіт і виготовлення дрібного візерунчастого плетива (косичок).

Вівсяна солома світло-золотистого кольору, шовковиста, еластична, зручна в роботі. Міжвузля короткі, проте характеризуються великою збіжністю.

Рисова солома найтонша й найміцніша, міжвузля довгі й малозбіжисті, вона дуже пластична після зволоження. У В'єтнамі, наприклад, із рисової соломи вручну плетуть косички шириною всього 5-6 мм. Такі ж косички із житньої соломи вдається одержати завширшки від 10 мм і більше. Використовують рисову соломку для виготовлення найрізноманітніших плетених виробів.

Солома декоративних злаків (тимофіївка, тонкогін). Верхнє міжвузля її досягають 500-700 мм. Вони міцні, товстостінні, але не дуже пластичні, а значить, і менш гнучкі після зволоження. Не зважаючи на це, ці види соломи

можуть бути використані в окремих випадках плетіння спіраллю або при виконанні плоских косичок [25].

Тепер із соломи виплітають різноманітні вироби: капелюхи, серветки, цукерниці, хлібниці, тарілки, кімнатні туфлі, жіночі сумки, скриньки, іграшки, вази, декоративні квіти тощо. Плетені солом'яні речі набули особливої популярності у наш час, оскільки є зручними для користування й естетично привабливими.

Історія виникнення солом'яних виробів перегукується із народними українськими звичаями та традиціями. Зокрема це стосується усіх свят календарного циклу, у яких яскраво простежується сповідування культу зерна як духовної основи хліборобства. Своєрідним явищем давніх хліборобських традицій українського народу є орнаменти, узорі, виготовлені із соломи. Виготовлення узорів було заходом обрядовим і призначалося для оздоблення вікон на новорічні свята і коляду, важливу роль в якій відігравали зерно, сніп, сіно-очисні чинники землеробської культури [3]. Традиція прикрашати вікна солом'яними узорами збереглася у деяких сьогоднішніх селах Львівщини.

Новорічний цикл свят в українців – один з найбагатших у художньо-творчому прояві. Шана хлібові виливається в обрядові – ритуальні дії. Протягом віків культ зерна виражався різними символами та образами. Одним із них був сніп – як символ достатку, як образне втілення краси колосистого поля. Його зображення вже доносить кераміка трипільської культури. А прадавній звичай – на різдвяні свята приносити в хату перед вечерею сніп жита чи пшениці (“дідуха”), якого ставили на покутті чи прямо на столі, – побутує і тепер. В обрядові – ритуальних діях снопові відводилось і таке призначення, як виготовлення з його стеблин декоративних узорів для оздоблення вікон [17].

Українці навчилися виготовляти солом'яні “діди”, як своєрідні твори декоративної пластики (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Сучасні дідухи

Під сучасну пору вироби із соломи набувають дедалі більшого визнання, а плетіння як вид художньої діяльності українців став улюбленим ремеслом.

Солома – це цікавий природний матеріал, який дає великі можливості для фантазії і творчості. Художники-любители виготовляють із соломи велику кількість найрізноманітніших художніх виробів: картини і панно по принципу аплікації, прикрашають соломною вироби із дерева, виконують фігурки людей, птахів і тварин, створюють з них жанрові сценки, плетуть килимки.

Із соломи можна виготовляти ще багато оригінальних і необхідних речей, не подібних на вироби із інших матеріалів.

Ще одну багатолітню трав'янисту рослину – *рогоз* (або ще її називають рогоза) використовують для виготовлення різноманітних речей, як-то кошики, жіночі сумки, капці, капелюхи, килимки тощо (рис. 1.3). Він має стебло заввишки від 2,5 до 3 м й товсте, повзуче, крохмалисте кореневище.

Рис. 1.3. Речі, виготовлені з рогозу

Українці використовують для роботи вузько- та широколистий рогіз. Природні зарослі рогозу зустрічаються у нас майже скрізь: попід береги багнистих водоймищ, біля меліораційних проток, фільтрувальників підприємств тощо. Трьохрічна рослина має лінійно-мечовидне листя і тонку, прямостоячу, циліндричну стеблину із суцвіттям завтовшки до 25 мм і довжиною від 150 до 300 мм. Воно містить два качани: той що нижче – жіночий, а той що вище – чоловічий (рис. 1.4).

а

б

Рис. 1.4. Рогіз широколистий (а) та вузьколистий (б)

Для плетіння користуються листям та серцевиною рогозу, які еластичні й міцні.

Заготовляють стебла рогозу у другій половині серпня і аж до жовтня зважаючи на погодні умови, місце та водний режим проростання. Зрізають стебло серпом, специфічним різакон або вкороченою косою. Після цього його чистять і висушують протягом від 1 до 3 тижнів. Підготовлені стебла формують у снопи масою близько 15 кг з обхватом перев'язу 1 м. Для зберігання рогіз укладають під навісом або ложать на жердки [25].

Лоза – це гнучкий, легко доступний матеріал для художнього плетіння, що володіє високими художніми й технологічними властивостями. Це тоненькі, довгі (біля двох метрів), вигинисті пагони верби. Якісний прут не повинен мати бокові пагони. Його серцевина має бути невеликою та вільно поділятися на дві чи більше смужок. Звільнену від кори лозу можна вибілювати або тонувати у різні відтінки [1]. Вона красиво komponуються у

виробах з іншими видами рослинної сировини, деревиною, металом, шкірою, тканиною тощо (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Вербова лоза для плетіння

Початок заготівлі лози визначається досягненням її найкращих фізико-механічних і технологічних властивостей (достиглістю), а також найменшою шкодою для кущів, що зрізуються. Зрізати прутки можна тільки після опадання листя і до розпускання бруньок. Прутки зрізують секатором, ножами або пилою-ножівкою. Однорічні прутки зв'язують в пучки масою 8-10 кг (100-200 шт). Дво-, трьохрічні прутки після зрізання очищають від бічних гілок і розгалуженої верхівки та зв'язують в пучки по 25-50 шт., залежно від їх товщини.

В Україні із верболозу роблять різноманітні вироби для побуту (кошики, коробки, хлібниці тощо), сувенірно-подарункові (скриньки для рукоділля, блюда для печива, декоративні вазочки, кошечки, дитячі санки, брязкальця і т.д.), плетені меблі (столи, крісла, колиски тощо), декоративна скульптура та інше (рис. 1.6).

Рис. 1.6. Вироби з верболозу

Як зазначає у своїх працях М. Селівачов у всіх згаданих місцевостях Лівобережжя, Придніпров'я, Поділля і Прикарпаття традиції художнього плетіння існують і нині, застосовуються ті ж способи (простий, густий, дугастий) та техніки, зокрема «мотузок», «у кіску», «в зубці», «в прутик», «в кружки», «віконця» тощо, а форми й орнаментальні деталі виробів ХХ ст. початку ХХІ ст. виявляються у своїй основі стійкими, хоч і будуть надалі видозмінюватися разом з побутовими умовами, мігрувати, оновлюючись у конкретних осередках і несучи ознаки своєрідного почерку окремого майстра [23; 24].

Користуються попитом й вироби, виготовлені з *кукурудзяних обгорт* (рис. 1.7). Їх рівняють, висвітлюють та підмальовують у разі потреби. З обгорт качанів виготовляють міні-скульптури та декоративні композиції. Для плетених кошичків, торбинок додатково ділять на стрічки [9, с. 231].

Рис. 1.7. Виробу з кукурудзяного листа

Шар (луб) березової кори називають *берестом*. Її застосовують для виготовлення кошиків, хлібниць, скриньок та інших речей [7, с. 66]. В основному бересту розділяють на стрічки шириною 20-40 мм, із яких плетуть вироби.

Береста – міцний, гнучкий, пружний матеріал, що легко піддається обробці і зафарбовуванню. Вона добре поєднується у готовому виробі з іншими видами рослинної сировини: лозою, рогозом, кукурудзяним листям, соломою, шпоном, шкірою тощо.

Заготовляють бересту у весняно-літній період з берез, призначених валінню або тільки що звалених. Знімають бересту від початку крони дерев

до відземкової частини. Заготівлі підлягає береста рівна з невеликими смужками природного рисунку, жовтувато-білого або рожевого кольору, без потовщень, напливів, порізів, шорсткості, великих почорнілих місць. Бересту заготовляють стрічками (пасами), цільними листами і у вигляді сколотнів (циліндрами) (рис.1.8).

Рис.1.8. Види заготівельних матеріалів з берести

Внутрішня сторона берести називається лицевою. Береста достатньо просто розшаровується доки сира. Висохлу бересту слід розпарити в гарячій воді і розшарувати з допомогою дерев'яного ножа.

Для зберігання берестяну стрічку звивають внутрішнім боком кори назовні й ставлять в затемнене місце. Перед плетінням бересту замочують в гарячій воді, після чого вона стає м'якою, пластичною. Щоб береста була тоншою, знімають декілька шарів із лицевого боку.

На практиці майстри ділять бересту за міцністю, рівністю і кольором на три сорти. Перший сорт: товста, міцна, гладка, легко розтягувана, м'яка, блідо-жовтого кольору, так звана жирна береста. Другий сорт: товста, міцна, гладка, але різнокольорова. Сюди відносять також і тонку бересту, але міцну і одноколірну. Третій сорт: корковата, чорно-голова береста з плямами і пошкодженням від комах і грибків.

Заготовлену бересту необхідно берегти в темних приміщеннях, захищених від вітру, сонця і сирості. На сонці вона уже через кілька днів набуває некрасивого червонуватого забарвлення. При зберіганні в сирих приміщеннях на бересті з'являються темні плями, знижується міцність.

При роботі з берестою переважно використовується один вид плетіння, подібних до полотняного в ткацтві, коли нитки основи чергуються через одну

з нитками піткання. При такому чергуванні берестяних стрічок утворюється клітчатий подарунок, подібний до рисунку шахова дошки. В залежності від розміщення клітин візерунок буває прямим і похилим, а плетіння відповідно може бути в пряму або похилу косу клітинку. В першому випадку ряди квадратів-клітин строго горизонтальні і вертикальні, в другому – розміщені під кутом 45° .

Крім плетіння із берестяних стрічок, дуже поширеним є виготовлення виробів із пластової берести: кошики, заплічники для грибів, ягід тощо. Пластову бересту використовують також і для виготовлення циліндричних виробів (рис. 1.9).

Рис. 1.9. Берестяні вироби

Сухі квіти та трави – це природний матеріал, художнє оформлення якого спричиняє утворення довговічних композицій і букетів (рис. 1.10).

Рис. 1.10. Букети та композиції із сухих квітів і трав

Матеріал заготовляють заздалегідь, переважно літом. Збирають садові, лісові, польові квіти та трави (календула, мак, петунія, айстри, маргаритки, ромашки, фіалки та інші) з подальшим їх засушуванням.

Відомі два основні методи засушування квітів: об'ємний, при якому квіти майже не змінюють розміру, форми та кольору, і площинний, при якому вони стають плоскі, втрачають форму і частково змінюють колір. Об'ємним методом засушують квіти для великих букетів і композицій. Для композицій на площинах (панно та портретів) рослини як правило засушують площинним методом.

Спосіб об'ємного засушування квітів включає природне засушування, а також засушування в піску, ваті, силікогелі та в інших матеріалах.

Чимало видів рослин, особливо сухоцвіту, найкраще засушувати природно, тобто розвішуючи їх до низу суцвіттям в сухому, добре провітрюваному приміщенні. Крім сухоцвітів таким способом можна засушувати троянди, гортензії, півонії, нагідки, чорнобривці. Для засушування зрізають квіти в стадії цвітіння або напіврозкритого бутона. Листя та трави для об'ємного букета чи композиції можна засушувати під праскою. Для засушування використовують нейтральні матеріали, насамперед чистий, просушений або прожарений і просіяний через добре сито річковий пісок або силікагель. Крім того, використовують буру або вату. Вологий або забруднений пісок не бажано використовувати, оскільки він залишає на рослинах темні плями. Для засушування в піску або силікагелі необхідно мати картонні коробки, або звичайні чисті сухі квіткові горщики. У денці коробки слід зробити отвір діаметром 1-1,5 см і закрити його знизу з зовнішнього боку пробкою. Цей отвір потрібний, щоб висипати згодом пісок або силікагель. На дно коробки або горщика насипають шар піску або силікагелю 10-12 см товщини і починають готувати квіти. Кожну квітку слід оглянути, зняти з неї сухі пелюстки і розправити її. Квітконіжку треба зрізати зовсім, або залишити кінець 3-4 см завдовжки.

Квіти можна засушувати як догори, так і вниз вінками. Через центр квітки необхідно пропустити тонкий м'який дріт з гачком, на якому квітка фіксуватиметься в букеті. Підготовлені квіти кладуть в коробку на шар піску, на певній відстані одна від одної і повільно засипають наповнювачем (піском або силікагелем) так, щоб вони були повністю засипані. Зберігати коробки з квітами необхідно при кімнатній температурі протягом 2-15 днів у теплому, сухому приміщенні. Коли час сушіння минув, наповнювач обережно висипають через нижній отвір, квіти очищають щіткою від залишків наповнювача і перекладають у спеціальні для зберігання коробки.

Чимало квітів добре зберігають забарвлення й форму, якщо їх засушити у ваті. Зрізати квіти бажано у суху, сонячну погоду, коли вони цілком розквітли – в другій половині дня. У ваті можна засушувати ромашки, маки, рудбекії. При цьому способі в картоні або тонкій фанері роблять дірки, в які опускають стебла квіток так, щоб квіти лежали на картоні чи фанері, а стебла були під низом. Потім під суцвіттями та між пелюстками прокладають вату, щоб при засушуванні квіти не втрачали форму. Фанеру чи картон з квітами підвішують у сухому теплому місці.

Щоб зберегти форму та колір листя дерев та чагарників, їх можна засушувати у гліцерині. У добре розмішаний водний розчин гліцерину (1/3 гліцерину на 2/3 води) занурюють стебла з листям, листя або самі стеблини і залишають на 15-30 днів. Листя перед цим слід промити і просушити. Перш ніж покласти рослину в гліцерин, нижню частину стебла треба розрізати вздовж на 5-7 см. Стебла раз на тиждень обов'язково підрізають на 1-2 см. Листя деяких рослин у такому розчині все-таки змінює колір. Це можна використати для підсилення ефекту композиції. Для цього листя слід вийняти з розчину, коли воно набрало нових барв. У такий спосіб можна одержати різноманітні відтінки кольору листя.

Площинне засушування квітів, трав – це засушування під пресом. Рослини розкладають між аркуша – фільтрувального паперу, зверху накладають ще кілька шарів паперу і все накривають фанерою, на яку

встановлюють прес вагою до 6 кг. В процесі сушіння слід щодня перекладати рослини на сухий папір і знову ставити під прес. Через 6-10 днів рослини вже повністю повинні бути засушені. Сушать квіти також у гербарних сітках – двох дерев'яних рамах з металевою сіткою. Зрізані й підв'ялі рослини або квіти кладуть по одній на папері, зверху кожен прикривають ще одним аркушем паперу. Стос з восьми – десяти квіток, перекладених папером, вкладають в гербарну сітку і, стягнувши рами мотузками, вивішують її на сонячне, добре провітрюване місце, на протяг. При температурі 25–35⁰С рослини висихають на 3-4-ий день [26].

Інші природні матеріали (рис. 1.11), які необхідні для створення композиції (*гілки, кора дерев, рослинний мох, гриби-трутовики тощо*), слід аналогічно заготовляти заздалегідь, збираючи їх переважно в лісі. Гілки при цьому вибирають незвичної форми. *Жолуді, каштани, шишки* – цінний довговічний матеріал. Він не псується, тому вироби з них довго зберігаються. Також легкодоступна, але одночасно цінна сировина для виготовлення іграшок – це кукурудза, реп'ях, соняшник. *Плоди, насіння, ягоди*, які використовують при виготовленні учнівських поробок, можна знайти де завгодно: в лісі, в полі, саду, парку [20; 21].

Рис. 1.11. Декоративні поробки з дарів природи

1.2. Використання засобів художнього конструювання при виготовленні виробів з природних матеріалів

У декоративно-ужитковому мистецтві взагалі і у виготовленні художніх виробів з природних матеріалів зокрема необхідно вміло користуватися тими засобами художнього конструювання, які виражають закономірності сприйняття художніх виробів людьми.

До цих засобів належать: композиція, а також ритм і рівновага, симетрія й асиметрія, а ще пропорція, контраст і нюанс, статика і динаміка, фактура і текстура, колір і графічність, пластичність, ажурність.

Композиція – поєднання самостійних деталей декору у художню цілісність [1, с.236]. Для прикладу розглянемо композиційне вирішення квіткової вази. Вона буває різної форми – циліндричної, пірамідальної або криволінійної. На перших порах краще взяти виріб циліндричної форми. Оскільки ваза призначена для квітів, доцільно зробити декор у вигляді однієї великої яскравої зірки, доповнивши її з протилежного боку орнаментом з невеликих зірочок різного розміру, безладно розміщених по поверхні. Ця маленька хитрість композиції дасть змогу одержувати різне сприйняття твору, повертаючи вазу різними боками залежно від виду квітів чи настрою власника.

Ритм – це розмірене повторення різних елементів, таких як лінії, крапки, кола, квадрати, інші плоскі чи об'ємні мотиви тощо, та проміжків між ними [1, с.249]. Рівномірна зміна має проглядатися хоча б у 3 елементів. Ритмічність може опиратися не лише на величину та й черговість деталей, але й на пластичність, фактуру, тони виробу, його забарвлення тощо

Рівновага. З позиції художнього бачення невдалим може бути усякий орнамент чи то річ, якщо вони композиційно не врівноважені. Так, приміром деякі фрагменти поверхні можуть бути перенасичені деталями, а у інших місцях їх просто не вистачає. Ще одним недоліком є невдала співрозмірність окремих елементів, а також помилковий добір кольорів. А

тому композиційною рівновагою називають стан, коли усі візуальні елементи конфігурації збалансовані один відносно одного [22].

Симетрія й асиметрія. Симетричним називають однакове розміщення елементів декору відносно площини або осі. Асиметрія ж відображає невпорядкованість й незавершеність [1, с. 251]. В декоративно-ужитковому мистецтві частіше використовують симетричні зображення, бо створити високохудожні твори з асиметричним розміщенням малюнка можуть лише досвідчені майстри. Тому розробляти асиметричні композиції можна лише після набуття достатнього рівня майстерності.

Пропорційність визначає рефлексорні чи свідомі прийоми творення орнаменту або виробу, опираючись на кратні величини та прості співзвучні поєднання розмірів фрагментів та деталей в одне ціле [5, с. 140]. Так, на панно величини мотивів можуть бути більшими, ніж на мініатюрі. На пропорцію потрібно зважати також коли визначаються з мірками деяких деталей виробу.

Суть *контрасту* – у діяльному споглядальному протиставленні дрібних та чималих деталей, округлої чи іншої форми, світлих й темних елементів, кольорів й відтінків тощо, як-от сяюча золотиста аплікація з соломки на темній площині [5, с. 131].

Супротивним контрасту є *нюанс*, котрий базується на незначних відхиленнях в композиції однієї деталі відносно іншої [5, с. 137]. В декорі нюанси створюються найтоншими змінами кольору деталей орнаменту, варіаціями напрямків волокон природних матеріалів. Особливо помітне це на суцільному декорі з рогози, коли нюанси дають неповторну гру світла за найменшої зміни освітлення чи кута зору.

Свідомі відображення рівноваги та стійкості форми, що відтворює стан спокою називають *статикою*. *Динаміка* ж навпаки – це вираження руху, розвою форми в обраному напрямку, вздовж певної осі. Динаміка і статика держиться не лишень на вимірних величинах форми, але й на співвідношеннях фактури і ажурності, тон і кольору тощо [1]. Якщо статика

інтерпретує нерухомість, то динаміка служить для передавання певної емоційності, настрою та радості, для наголосу на формі та кольорі об'єкту. Вони шикуються по діагоналі або асиметрично. Тут усюди відчуються контрасти – форм, розмірів, силуетів, тони і фактури.

Фактура – це спосіб формування та представлення поверхні твору. Вона буває природна, як-то необроблена кора дерев, поверхня каменю, чи роги оленя і технологічна, коли фактура утворюється під час різання, кування, шліфування тощо або в процесі в'язання, ткацтва, вишивки [1, с. 251]. У виробках можна зустріти одну фактуру, або поєднання кількох, приміром гладку і рельєфну.

Природний візерунок на поверхні розрізу деревини, мінералів, утворений різними шарами матеріалу називають *текстурою*, яка може бути простою та складною, з великим чи дрібним рисунком, чітко або слабовиражена тощо. Вона буває багато на кольори і тони, або з розтяжкою одного чи двох суміжних відтінків [1, с. 252].

Колір – забарвлення матеріалів – відіграє помітну роль у створенні і komponуванні виробу, адже вміле використання колірної гармонії, знання традиційної символіки та суб'єктивних особливостей сприймання стане у нагоді при вирішенні завдань композиційних побудов. Забарвлення бувають ахроматичні (безбарвні) та хроматичні (наявний відповідний колір) [1; 5].

Графічність – якість творів декоративно-ужиткового мистецтва, що своїми елементами й трактуванням схожі на графіку і виражаються лініями, точками, прямими і силуетами тощо [1, с. 257]. Декоративну графічність можна віднайти у флористиці. Тут вироби утворенні соломинками, пухом дерев та з використанням різноманітної природної сировини..

Специфічне вираження краси через м'які та плавні лінії, силуети, площини називають *пластичністю*. Вона деколи поєднується з графічністю чи ажурністю, що сприяє виразності форм та декору [1, с. 258].

Ажурність – якість декоративних виробів, у яких об'ємні або площинні форми мають наскрізні отвори. Їх компонування творить певну декоративність [1, с. 258].

Навіть цей неповний перелік виражальних засобів художнього конструювання показує, які величезні творчі можливості криються у простих техніках виготовлення і декорування художніх речей із дарів природи.

1.3. Особливості організації середовища для проведення занять з вивчення технології декорування природними матеріалами

Великий вплив на самопочуття і працездатність учнів здійснює мікроклімат приміщень для проведення уроків, що визначається температурою повітря, його складом, відносною вологістю, освітленням тощо.

Зменшення концентрації кисню і збільшення вмісту вуглекислоти понижують працездатність старшокласників.

Їх самопочуття у значній мірі також залежить від температурного режиму. Так, при температурі, вищій 22°C, учні швидко втомлюються, а тому знижується їх працездатність. Через це у майстерні де проведення заняття слід постійно підтримувати оптимальну температуру (18-20°C) при відносній вологості 40-60% [11].

Приміщення повинно мати добру вентиляцію, а також бажана наявність пристрою для провітрювання (вентилятора або кондиціонера).

Оптимальне освітлення робочих місць – одна з найважливіших вимог до приміщення, де відбуваються заняття. При недостатньому освітленні зорове сприйняття знижується, розвиваються хвороби очей.

При недостатньому освітленні учні змушені нахилиються до об'єктів праці, внаслідок чого виникають такі хвороби, як сколіоз, сутулість та інші.

Найкращим видом природного освітлення є бокове лівостороннє. Вікна забороняється загромождувати різними предметами. При недостатньому природному освітленні залучають штучне.

Робоче освітлення для приміщення, де працюють старшокласники, нормується 250 лк – при лампах розжарювання і 500 лк – при люмінесцентному освітленні [18; 19].

Розташування меблів у приміщенні майстерні повинно забезпечувати оптимальну величину проходів.

Учні повинні бути закріплені за конкретними робочими місцями. Столи можуть бути на двох або декількох учнів, але їх потрібно поставити так, щоб вчитель міг вільно підходити до кожного з них. Бажано, щоб в робочих столах були висувні ящики, в яких зручно зберігати матеріали та інструменти.

У майстерні потрібна дошка для демонстрування схем, ескізів, рисунків тощо, екран для показу презентацій та різних дидактичних та відеоматеріалів.

Вздовж однієї із стін рекомендується розмістити шафи, вітрини. Нижню частину їх (закриту) можна використовувати для зберігання незакінчених робіт, різноманітних матеріалів, наочних посібників та іншого, а верхню для постійно діючої виставки творчих робіт учнів.

Оформлення кабінетів потрібно масштабно продумувати, враховуючи вдале поєднання кольорів та окремих його елементів. Розміщувати меблі, декоративні прикраси, квіти, оформлювати вітрини потрібно таким чином, щоб в цілому у приміщенні було зручно і там приємно було працювати.

Навчально-наочні посібники повинні бути підготовлені до кожної теми уроку. Також бажано мати готові вироби для показу їх учням, а тому постійно діюча виставка в майстерні може допомогти у вирішенні цього питання.

Окрім того, робочі місця учнів повинні бути укомплектовані відповідними інструментами для роботи з природними матеріалами [18].

При виготовленні й декоруванні виробів природними матеріалами потрібні: гострі ножиці для відрізування, розрізання, підрівнювання елементів; киянка для стоншення плетінок; праска або прес для розпрямлення; набір голок для зшивання косичок та інших елементів та наперсток; плоскогубці; круглогубці, кусачки; струбцини; ніж із широким лезом, загострений, а також клей, барвники (рис. 1.12).

Рис. 1.12. Набір інструментів для роботи з природними матеріалами

Загалом майстер повинен мати кілька ножів, у тому числі з гострим та тоненьким кінчиком та дерев'яну голку для протягування косичок. Для зшивання плетених стрічок застосовують універсальні швейні машини. Для розрівнювання стрічок можна використовувати, крім звичайної праски віджимні вальця домашньої пральної машини. Розмічають вироби за допомогою лінійки, трикутника, циркуля, шаблонів тощо.

Обробляють природні матеріали і виготовляють вироби з них на звичайних робочих столах (700x1100x600 мм). Для відбілювання, фарбування і промивання, наприклад, соломи застосовують емальовані чи алюмінієві місткості (200x500x300 мм), замочують соломку в емальованих або пластмасових мисках (100x300x600 мм) [16; 30].

При роботі необхідно неухильно дотримуватися **правил безпечної праці**, організовуючи заняття таким чином, щоб не порушувати наступні положення:

1. На початку занять, а також періодично протягом року вчитель повинен проводити загальне інструктування з техніки безпеки із усіма учнями.

2. Робочі столи, стільці або табуретки повинні бути стійкими і пристосованими до роботи.

3. У кожного учня повинне бути індивідуальне робоче місце, щоб у процесі роботи не заважати один одному, особливо при користуванні загальними і гострими інструментами.

4. Робочий стіл необхідно обладнати поличкою з гніздами для зберігання різальних інструментів.

5. Особливу увагу потрібно звернути на підготовку інструментів і пристосувань. Вчитель повинен слідкувати за правильним виконанням прийомів, пов'язаних із застосуванням різальних і гострих інструментів, не допускати до роботи пошкодженими інструментами.

6. Учні можуть користуватися ножицями та іншими інструментами лише на робочому місці, виносити їх за межі приміщення забороняється.

7. Працювати з праскою потрібно у відведеному для цього місці. Завжди треба слідкувати за справністю праски: шнур не повинен потрапляти під підошву праски, перекручуватися. Після роботи її слід відразу ж виключати з електромережі і поставити на спеціальну підставку. Шнур намотувати на праску після того, як вона повністю охолола. Зберігати праску у вертикальному положенні.

8. Для кожного ж інструментів має бути спеціальне місце для зберігання, так наприклад голки мають бути у гольниці; плоскогубці, кучаски, круглогубці у коробці чи шухляді; ножиці, ножі слід після роботи помістити у відповідні футляри.

9. По закінченню роботи варто прибрати місце праці.

РОЗДІЛ 2.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКАМИ ТЕХНОЛОГІЙ РОБОТИ З ПРИРОДНИМИ МАТЕРІАЛАМИ

2.1. Організація навчання учнів за варіативним модулем «Технології декорування природними матеріалами»

Українська система освіти виступає гарантом прилучення учнівської молоді до загальнолюдських духовно-матеріальних цінностей завдяки вивченню і пізнанню надбань культури, історії, традицій свого народу, її основних видів діяльності. Це чітко відображено у Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті. Так, зокрема у ній зазначається, що провідна мета сучасної освіти – «створити умови для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, формувати покоління, здатні навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства; сприяти консолідації української нації, інтеграції України в європейський і світовий простір як конкурентоспроможної і процвітаючої держави» [15]. Для її здійснення створюються хороші умови на уроках технологій в закладах загальної середньої освіти.

Процес оволодіння тими чи іншими технологіями дає позитивний результат лише у випадку, коли він реалізується за відповідною програмою, яка укладена із врахуванням їх специфіки, ступеня підготовленості старшокласників та їх індивідуальних особливостей учнів.

Перед початком навчального року вчителю потрібно завчасно підготуватись до проведенням уроків за обраним напрямком. Така підготовка розпочинається з опрацювання навчальних програм.

У них зазвичай визначена послідовність вивчення навчального матеріалу, подано коротку характеристику матеріалів, інструментів,

пристроїв, приладів, необхідних для успішної художньо-трудової діяльності старшокласників [13; 27].

Розподіл навчальних годин, який подається у програмі, допомагає вчителю скласти календарний план. Зміст планування складається відповідно до принципу: від простого до складного, переходу від окремих предметів, фігур до цілих композицій, та згодом й творчих робіт.

Подавати інформацію варто у такій послідовності:

- історія розвитку даної технології (історичні довідки про виникнення ужиткових виробів, їх класифікація, значення у побуті, види декорування);
- закони композиції, композиційні прийоми, семантичні засоби;
- сировина та інструментарій, які потрібні для здійснення задуму;
- організація місця для праці;
- технологічні особливості виготовлення традиційних та сучасних виробів;
- реалізація проекту;
- захист творчого проекту [13].

Подальшим, логічним продовженням планування праці вчителя технологій, після календарного, є розробка плану кожного окремого заняття, тобто укладання конспектів. Цим завершується підготовка педагога до певного уроку.

Для його проведення потрібно також наперед підготувати відповідне матеріальне та інструментальне забезпечення, посібники для наочності, пристрої для демонстрування деякої інформації.

Якщо у закладі освіти є необхідне обладнання, то готуючись до нового навчального року, вчитель технологій перевіряє його придатність до використання на уроках. Якщо ж немає – то здійснює забезпечення такого, якого не вистачає.

Природні місцеві матеріалами (засушені листки дерев, кушів, трава, квіти, гілки, коріння, солома, ягоди, шишки тощо) потрібно заготовляти, збирати, сортувати, засушувати заздалегідь. Із них можна зробити цікаві

роботи: аплікації рослинних форм, різноманітні прості, композиції, цікаві картини, гірлянди, віночки, іграшки та багато іншого.

Об'ємні і рослинні матеріали: гілочки, шишки, каштани, жолуді, насіння можна використати для виготовлення ікебан, різдвяних вінків тощо.

Для результативного проведення уроків з вивчення технологій декорування природними матеріалами важливо правильно підбирати форми і методи навчання старшокласників, які мають враховувати вікові, розумові та фізичні особливості учнів, їхні можливості та здібностям, характер пізнавальної діяльності.

У методах навчання повинен бути елемент дослідництва. Саме воно активізує розумову діяльність школярів, забезпечує міцність засвоєння ними знань, навичок і вмінь, формування відповідних компетенностей, певного досвіду. І нарешті, методи навчання праці повинні сприяти розширенню кругозору старшокласників.

Зазвичай при вивченні технологій декорування природними матеріалами застосовують такі методи: пояснення, бесіда, розповідь, перегляд ілюстрацій, екскурсії, демонстрування презентацій, практичні роботи, вправи.

Також слід пам'ятати про техніку безпеки та санітарно-гігієнічні вимоги під час виконання завдань. На початку роботи старшокласників необхідно навчити правильно користуватися інструментами, необхідними для виконання завдання. Також потрібно ознайомити їх з особливостями різних природних матеріалів, розповісти і показати, як їх потрібно обробляти [11].

Перш ніж приступати до виконання практичних завдань, потрібно визначити тип роботи: площинна, об'ємно-площинна чи об'ємна композиція.

Починати роботу слід з такого природного матеріалу, з яким учні найкраще ознайомлені і який підходить для даного виду роботи.

Важливе місце на уроках роботи з природними матеріалами відводиться методичному поясненню. Вчитель повідомляє як підготувати

робочі місця до заняття, розповідає про властивості матеріалів, як підібрати їх для виготовлення виробу, подає інформацію про будову й використання інструментів, приладів і пристроїв, аналізує технологічну документацію, зазначає як виготовити виріб під час самостійної практичної роботи. Якщо ж учні допускаються помилок, він дає додаткові пояснення. Формулюючи домашнє завдання, пояснює, як його виконувати, даючи настанови щодо особливостей технологічного процесу.

Перед віртуальною екскурсією, переглядом відеоматеріалів, презентацій чи наочних посібників, вчитель усно повідомляє тему й мету заняття, його завдання, а підчас демонстрування – пояснює зміст переглянутого.

Основним джерелом подачі інформації на уроках технологій є розповідь – живе слово педагога, тому вона повинна бути логічною й послідовною, чіткою й точною, виразною й переконливою.

Користуючись методом бесіди, вчитель організовує учнів на самостійну підготовку робочих місць, визначення корисності виробу, який мають виготовити на занятті, частково або повністю проводить інструктаж щодо його виготовлення, пригадує з старшокласниками властивості та призначення матеріалів, будову й застосування інструментів, пристроїв. Підсумовуючи заняття – проводить колективне обговорення якості виготовлених виробів, закріплює вивчений матеріал, пояснює, як виконати домашнє завдання.

На уроках з вивчення технологій декорування природними матеріалами також використовуються наочні посібники – готові вироби, різноманітна документація (креслення, схеми), технологічні та інструкційні карти, таблиці, різноманітний роздавальний матеріал, учнівські роботи [28].

Застосовуючи метод демонстрування та ілюстрування, слід дотримуватись таких вимог: наочність повинна відповідати віковим особливостям підлітків, технічним та естетичним вимогам.

Пояснення треба поєднувати із демонструванням наочності, вивченням та розглядом інструкційних карток, роздавальний матеріалу.

Наочність повинна відповідати темі і меті уроку, з'являтися в потрібний момент, вона має бути відповідних розмірів, чіткою і не надто яскравою. При використанні наочності керівник повинен стояти справа від демонстраційного матеріалу.

До наочності відносяться й учнівські роботи попередніх років. При їх розгляді та аналізі вчитель увагу старшокласників на композиційному поєднанні великих і малих форм, на підборі матеріалів за фактурою і кольором для кращого виявлення образу чи тематики композиції.

У процесі інструктування з виготовлення виробів наочність виконує допоміжну, опорну і конкретизуючу функцію. Самостійно працюючи над завданням, учні створюють спочатку окремі частини виробу, а потім монтують з них готовий. На цьому етапі уроку слід використовувати різноманітну технологічну документацію.

У технологічній картці розписано послідовність організації і проведення роботи, а в інструкційних – описані конкретні прийоми роботи з прикладним матеріалом, що допомагають старшокласникам подолати певні труднощі в процесі виконання завдання. Саме технологічні та інструкційні картки допомагають підліткам грамотно і якісно виконати роботу з природним матеріалом.

Перевірка якості учнівських робіт, а також теоретичних знань, набутих у процесі навчання, з одного боку виконує функцію контролю за діяльністю підлітків на уроках з вивчення технологій декорування природними матеріалами, а з другого – допомагає їм осмислювати, закріплювати й удосконалювати знання, практичні навички і вміння, стимулює до активної трудової діяльності.

Оцінюючи роботи старшокласників з природних матеріалів, вчитель наголошує на позитивних сторонах роботи, аналізує композицію виробу, творчий задум, її оригінальність, та самостійність у виконанні, звертає увагу

на вдалий їх підбір, що максимально допомагають розкрити тему роботи, надають їй образності. Також важливим у роботі є охайність у виконанні. При оцінюванні робіт слід вказати і на недоліки. Всі роботи вчитель технологій зобов'язаний проаналізувати з метою попередження типових помилок, а також поставити оцінки.

Існують такі загальні вимоги до оцінювання робіт з природних матеріалів:

- практична робота повинна бути виконана в цілісності, при цьому учень чітко повинен продумати всі етапи ведення роботи;
- підібрати техніку для кращої реалізації завдання;
- роботу виконати акуратно, дотримуватись всіх правил композиції;
- для виконання завдання, старшокласнику потрібно підготувати місце для праці та утримувати його у чистоті та порядку;
- у практичній роботі повинна відчуватись творчість учня [6].

Для успішного проведення занять доцільно виробити правильну методику подання матеріалу. На перших уроках учні засвоюють необхідні теоретичні знання та практичні вміння з художньої обробки природних матеріалів.

Вчитель інформує учнів про коротку історію розвитку технології декорування природними матеріалами, ознайомлює з їх видами та властивостями, заготівлею, сортуванням і зберіганням, обробкою; подає загальну характеристику інструментів необхідних для роботи; наводить приклади використання різних видів декоративних технік у виробках, доводить до відома підлітків правила безпечної праці; сприяє розвитку в старшокласників творчих і художніх здібностей, художнього смаку, інтересу до народного декоративного мистецтва; виховує естетичний смак, любов до мистецтва, до навколишнього, повагу до українських народних звичаїв та традицій.

Під час розповіді доцільно демонструвати перед учнями вироби народних умільців, учнівські роботи, ескізи, стенди із зразками, фотографії, альбоми, слайди.

На практичних заняттях у підлітків формуються практичні уміння і навички. Вчитель розповідає учням про технологію виготовлення та декорування виробів з основного робочого матеріалу – соломи, рогози, лику, гілок, квітів та способи природного і штучного їх забарвлення.

Під час пояснення педагог демонструє зразки технік, схеми послідовності їх виконання, готові вироби з використанням цих технік.

При виконанні практичної роботи учнями він за їх діями, звертає увагу на допущені помилки, пояснює, чим вони викликані і як їх запобігти. Вчитель технологій повинен звертати увагу на дотримання правил безпечної праці при користування електроприладами та гострими інструментами.

На заключному інструктажі аналізуються приклади правильного і неправильного виконання роботи учнями, які допускалися помилки в роботі, так як їх запобігти в подальшій роботі.

По закінченню роботи учні повинні привести до порядку свої робочі місця, після чого чергові прибирають майстерню.

Наведемо приклади окремих занять.

Тема. Технологія створення сувенірів з природних матеріалів

Мета: ознайомити з історією виникнення сувенірів їх класифікацією, інструментами та пристроями необхідними для плетіння, навчити виготовляти сувеніри, виховувати художній смак, повагу до культурних надбань українців.

Обладнання: зразки плетення, готові вироби, ілюстрації з журналів, зразки матеріалу для плетіння, таблиця „Правила безпечної роботи у майстернях”.

Основні поняття: сувеніри, техніки плетіння, рогоза, лоза.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку

II. Актуалізація життєвого досвіду учнів

Бесіда.

- 1) Які сувеніри виготовленні з природних матеріалів ви знаєте?
- 2) З якого матеріалу можна виготовити сувеніри?
- 3) Які інструменти і матеріали необхідні для плетіння?

III. Вивчення нового матеріалу

1. Історія виникнення ужиткових виробів, їх класифікація залежно від призначення. Значення ужиткових виробів у побуті.

Повідомлення учнів.

Учні виступають із заздалегідь підготовленими повідомленнями про українські сувеніри.

Учитель доповнює і систематизує інформацію.

IV. Практична робота. Виготовлення сувенірів.

Міні-тренінг.

1. Санітарно-гігієнічні вимоги і правила безпечної роботи при плетінні.

Учні одержують картки-інструкції із санітарно-гігієнічними вимогами і правилами безпечної праці при плетінні, записують їх до зошитів.

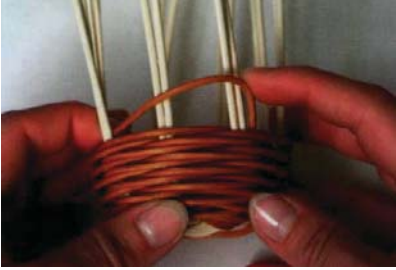
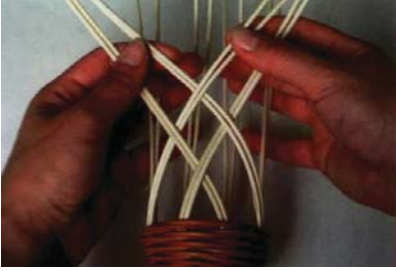
Після виконання роботи учням мають відповісти на такі питання.

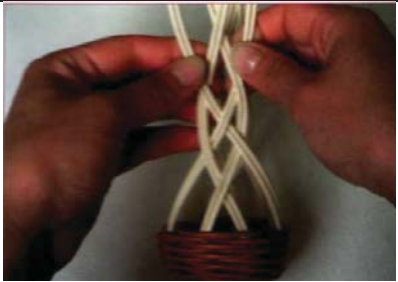
- 1) Які пристрої використовується при плетінні?
- 2) Де необхідно зберігати інструменти і пристосування?
- 3) Яких правил безпечної роботи необхідно дотримуватись під час обробки лози?

Практичну роботу учитель може провести індивідуально або в групах. Учні одержують технологічні карти на виготовлення певного виду сувеніру і виконують завдання.

Технологічна карта 1

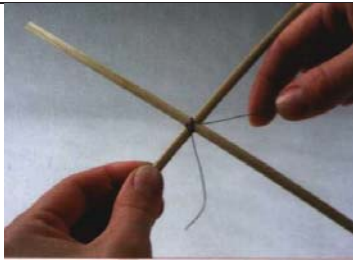
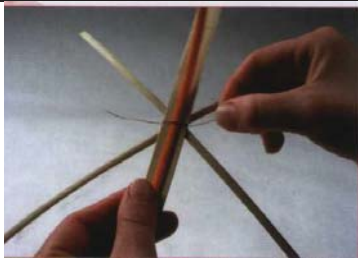
Виготовлення сувеніра «Кашпо-кошичок під великоднє яєчко»

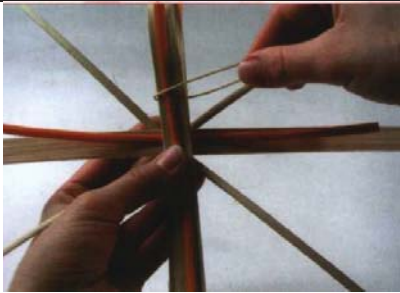
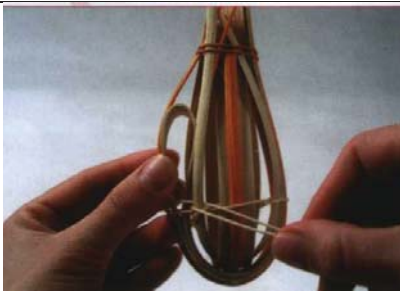
	Матеріали та інструменти для роботи: · 3 основних прутів із вибіленої лози, довжиною 40 см і у діаметрі 2,5 мм; · 1-2 обплітаючих прутів із лози природного відтінку довжиною 4 см і діаметром 2,5 мм; · кольорова стрічка; · яйце-писанка; · секатор; · шило.
Послідовність виконання	Зображення
З основних прутів зробіть звичайний хрест, який обплітаємо одним прутом спочатку через чотири основи, потім через дві. Таким чином сплетіть три ряди. Потім основні прутви відігніть на верх та зв'яжіть стрічкою.	
Кінець пруту загніть всередину кошика	
Основи поділити порівну. Середні основи перехрестіть і чергуйте з бічними прутами (основами), які тим самим оплетіть всередині	
Декоративне плетіння основ повторіть з іншої сторони, при цьому сильно не затягуйте візерунок.	

Виплетену частину на кінці закріпіть, аналогічно зробіть з іншої сторони. Обидві частини зв'яжіть кольоровою стрічкою	
--	---

Технологічна карта 2

Виготовлення сувеніра «Підставка-курочка для писанки»

	Матеріали та інструменти для роботи: • смужка кольорової рогози довжиною 50 см і шириною 16 мм, • залишки природної і кольорової колотої лози; • дерев'яне намисто; • мідний дротик; • секатор; • шило.
Послідовність виготовлення	Зображення
Дві кольорові колоті лозинки складаємо навхрест і посередині зв'яжемо тонким мідним дротиком.	
На утворений хрест накинемо смужку кольорової рогози і кольорову колоту лозу, які також скріпимо мідним дротиком	
Смужку рогози добре намочимо і зігнемо наполовину. Накладемо на рогозу з двох сторін кольорову колоту лозу.	

Зі смужок рогози повинен утворитися також хрест. Довгим тонким прутиком лози обплітаємо утворені хрестики.	
Перший рядок проплітаємо двома лозинами. Величина проплетеного рядка має бути трохи більшою ніж величина яйця.	
Всі смужки рогози і лози зберемо до купи. Для полегшення праці зверху їх зв'яжемо шнурком.	
Проплетемо декілька рядочків	
Кінці смужок по бокам декоративно вирізаємо так, щоб нагадували крила ластівки	
Смужки рогози і лози загнемо в середину так, щоб виникла імітація хвоста.	

Колоту лозу зігнемо у вигляді банта.	
На смужку рогози і кольорової колотої лози закріпимо попередньо виготовлений «гребінець» з дерев'яних намистин. Прикріпимо око на голівці курки. На завершення роботи зв'яжемо кінці кольорової лози дротиком, щоб утворився дзьоб.	

V. Закріплення нових знань і вмінь учнів

- 1) Які ви знаєте види матеріали для плетіння?
- 2) Як заготовляють лозу та рогозу?
- 3) Назвіть правила безпечної роботи при плетінні.

VI. Підсумок уроку. Учитель оцінює результати виконання практичного завдання, демонструє кращі вироби.

VII. Завдання додому. Підготувати необхідні інструменти та матеріали для виготовлення іграшок з соломи.

VIII. Прибирання місця праці.

Тема. Виготовлення іграшок з соломи

Мета: засвоєння учнями історичних відомостей про виникнення народної іграшки, її обереговим значенням, пробудження у школярів почуття краси іграшки створеної власними руками, ознайомлення з різними видами народних іграшок, заохочення до створення іграшок власними руками.

Обладнання та матеріали: зразки народних іграшок, репродукції із зображенням іграшок, ляльок з природних матеріалів, солома ножиці, голки, нитки, технологічні карти.

Хід заняття

I. Організаційна частина.

II. Актуалізація знань та життєвого досвіду учнів.

Бесіда.

- 1) Чи були у вас улюблені іграшки?
- 2) З яких матеріалів вони зроблені?
- 3) Чи екологічно-чисті ці іграшки?
- 4) Якими іграшками бавилися ваші бабусі?
- 5) З чого їх було виготовлено? *(на попередньому занятті учням дано випереджуюче завдання - поцікавитися у бабусь та дідусів які іграшки були у їх дитинстві).*

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми, мети і завдань заняття.

Усі ми мали улюблені іграшки, з якими не хотілося розставатися. Зазвичай вони були виготовлені фабричним способом, хоча, як ми з'ясували, траплялися й такі, які нам робили люблячі родичі із підручних матеріалів.

Чи можете і ви зробити іграшку самі? Як ви вважаєте чи мала народна іграшка ще і інше значення? Яка іграшка вам найближча?

Сьогодні на уроці ми навчимося виготовляти солом'яні іграшки.

IV. Вивчення нового матеріалу.

Бесіда.

Іграшка з'являється у дитячому світі з народження дитини. Спочатку це іграшки-забавлянки, аби немовлятка не плакали, а згодом, коли малюки підростають, іграшки допомагають їм пізнавати світ.

Діти навчають своїх іграшок тому, чого їх навчають батьки, відтворюють у грі з іграшками те, що спостерігають, помічають у природі. Тому діти люблять гратися в ігри «Моя сім'я», «У лікарні», «У магазині», «На будівництві», «У школі» та ін. Саме у грі діти починають набувати життєвого досвіду.

Буває так, що серед багатьох іграшок з'являється улюблена іграшка, з якою дитина майже не розлучається, навіть лягає спати з нею, залишається улюбленою на все життя.

Ви, напевне, пам'ятаєте казку про солом'яного бичка. А пам'ятаєте, хто і з чого зробив бичка?

Побутують в Україні солом'яні стебла і в щоденному вжитку: це плетені брилі, кошечки, миски, навіть картини, ще потішні забавки, якими можна прикрашали ялинку.

Наближаються новорічні та різдвяні свята. На відміну від нинішніх скляних прикрас, перші ялинкові іграшки були виключно їстівними. Деревце обвішували яблуками (символ плодючості), горіхами (незбагненність божественного начала), яйцями (символ життя і гармонії). На Прикарпатті поширені були солом'яні «павуки».

Робили такі прикраси могли лише жінки. Павуків напередодні Різдва підвішували до сволака на волосині із конячого хвоста. Фігурки таким чином постійно крутилися і були схожі на живих істот. Наші предки також забавлялись у прикрашання новорічних деревець, і придумували такі святкові іграшки, що деякі з них були цього року «хітами сезону». Цьогоріч, кажуть у моді солом'яні іграшки та солом'яні ляльки-обереги.

Спробуємо зробити деякі з них.

Матеріал для учителя

Українська народна іграшка має давні традиції. Її архаїчні пам'ятки знані ще з X-XI ст. Проте, через ряд причин, які зумовлені нетривкістю сировини, доволі пізнім інтересом до іграшки як надбання культури, та і її функціональними особливостями (іграшки нищились, губились), основу музейних збірок становлять твори кінця XIX – першої пол. XX ст. [29].

Практично на усіх українських теренах здавна існували ляльки з соломи, трави, очерету, льону, конопель, кукурудзи (у більш пізні часи), головок маку, кори, моху, гілочок і листя. Можна думати, що так само створювались колись із соломи обрядові божества Купайло, Марена, Кострубонько, Баба, Дідух, Русалка тощо [10].

Обрядові ляльки з соломи, у давній семантичній основі містять найбільш органічне для уявлення хліборобського язичництва про вмираюче і скресаюче божество. В цьому образі лялька може фігурувати і як жертва (в ім'я майбутнього врожаю, відвернення посухи, викликання дощу, приплоду худоби тощо), і як значимий компонент Світового дерева – божество, що здійснює зв'язок між небесно, земною і підземною сферами [14].

У перший день Петрівки відбувалися проводи русалок. В окремих селах існував звичай робили солом'яну ляльку – Русалку – нести її в поле і там, розірвавши на шматочки, розсівати [14, с. 82].

Із соломи робили не тільки ляльки а й здавна відомі такі іграшки, як брязкальця, торохтілки, «дзеркальця», «павучки», коники, бички тощо. Це здебільшого забавлянки та обереги, що їх роблять при нагоді дорослі або самі діти, часто вони є атрибутами різних дитячих забав. В Україні таких іграшок колись було дуже багато [4].

Аналогічними до вузлових ляльок були ляльки з соломи та трави. Для їх виготовлення не використовували голок. Ляльки створювали шляхом зав'язування і накручування. Ляльки з соломи одягали у жіноче вбрання та прикраси.

Ляльки з трави виготовляли весною або на початку літа, коли була висока, соковита трава. Траву рвали після того, як спаде роса, згинали і зав'язували ниткою так, що виходила шия, руки, довге „плаття”.

Солому – висушені стебла злакових рослин широко використовували для виготовлення іграшок у районах вирощування жита й пшениці. Відносна пластичність, яку посилювали зволоженням, дозволяла формувати з неї об'ємні іграшки, а природний жовтуватий колір (для іграшок солому здебільшого не тонували), гладка, лискуча фактура та здатність відбивати світло сприяли об'ємності, надаючи іграшці свіжості та ошатності.

Іграшки з рогози – багаторічна трав'яниста рослина та лози – вербова гілка побутували у прилеглих до річок та озер місцевостях. Проте порівняно з солом'яними іграшками вони менш поширені. Для плетіння використовували листя і серцевину рогози, яким властиві еластичність і відносна міцність. Лозові прутки при достатній еластичності відзначаються також пружністю.

Своєрідними є й фактури цих матеріалів – шорстка, матова у рогози та гладка лискуча у лози, які відповідно проявляють себе на поверхні іграшок і впливають на їхню художню якість.

Способи формотворення. З-поміж розмаїття технік соломоплетіння для виготовлення іграшок найчастіше застосовували хрестикову, розеткову, плоску плетінку (косички), перев'язування солом'яних пучків (скрутів). Часто їх поєднували: техніками перев'язування солом'яних пучків, хрестиковою та розетковою формували основний об'єм, а технікою плоскої плетінки – додаткові елементи [29].

Іграшки з рогози та лози, як і інші вироби з цих матеріалів, виготовляли щільним та ажурним плетінням. З рогози щільне плетіння виконували простою (полотняною), хрестиковою техніками, „у шахматку”, („у шашку”, „паркетиком”); ажурне – стовпчиками, ромбиками, шнурочками, косичками. З лози щільне – простою, рядками, хрестиковою, спіральною техніками,

рядками: ажурне – тими самими, що й з лози. Переважно техніки поєднували [4].

Способи декорування. Художня виразність забавок з рогози та лози головним чином досягнута технікою чи поєднанням технік плетіння, які створюють фактуру та колірну гаму поверхні.

У солом'яних іграшках часто роль оздоблення виконують кольорові нитки, якими перев'язані пучки соломи при формуванні об'єму. Поверхня іграшок з рогози та лози збагачена кількома тонованими смужками чи прутиками, вплетеними у загальну структуру „полотна”.

Художньо-функціональні особливості. Основними типами солом'яної іграшки є лялька, фігурки тварин, моделі музичних інструментів, транспортних засобів та пристосувань.

Найпоширеніший варіант ляльки утворений з пучка соломи, перев'язаного лляною ниткою у місцях, що підкреслюють загальний силует та виділяють голову, тулуб, талію. Фігурку доповнюють і декоративно збагачують виплетені косичкою руки на зразок глиняних ляльок, які зігнуті кільцями та покладені на талію [4].

Художня виразність іграшок із соломи, рогози та лози значною мірою зумовлена природними властивостями матеріалів та технікою плетіння, яка водночас є засобом формотворення та оздоблення поверхні, їхніми характерними особливостями є лаконічна форма, вдале композиційне розташування плетених геометричних візерунків, які ритмічно розчленовують об'єми, пожвавлюють фактуру та створюють багатство колірних відтінків на поверхні.

Хоча у кожній з вас є вдома достатньо фабричних ляльок, значно цікавіше бавитися зробленими власноруч. Лялька, зроблена власними руками, є Берегинею дому, захищає дитину, створює неповторну атмосферу житла.

А які ляльки робили ваші матері, бабусі, а можливо робите і ви?

(Розповіді дітей "Іграшки наших бабусь і дідусів").

V. Практична робота 1: «Виготовлення дитячих іграшок».

Вступний інструктаж. Вчитель знайомить з правилами техніки безпечної роботи, роздає заздалегідь підготовлену соломі необхідні інструменти, технологічні карти.

Учнів ділять на чотири групи – за бажанням. Учитель призначає консультантів, характеризує його роль і функції. Консультантом може бути учень, котрий гарно вчиться, володіє організаторськими здібностями, уміє знаходити спільну мову з однокласниками, уміє дохідливо пояснити матеріал, розбирається в технічній документації. Кожній групі пропонується за допомогою технологічних карт виготовити іграшки.

Технологічна картка №1

Виготовлення солом'яної ляльки

Обладнання та інструменти: пучок соломин, головка маку на довгій ніжці, коркова пробка, ніж чи ножиці, шило.

Хід роботи

1. До початку роботи соломі потрібно замочити на декілька годин, бо тоді вона не буде ламалася та стане більш гнучкою.

2. Шилом зробити у корці отвір, проштовхнути через нього маківку, щоб вийшли голова й корпус ляльки.

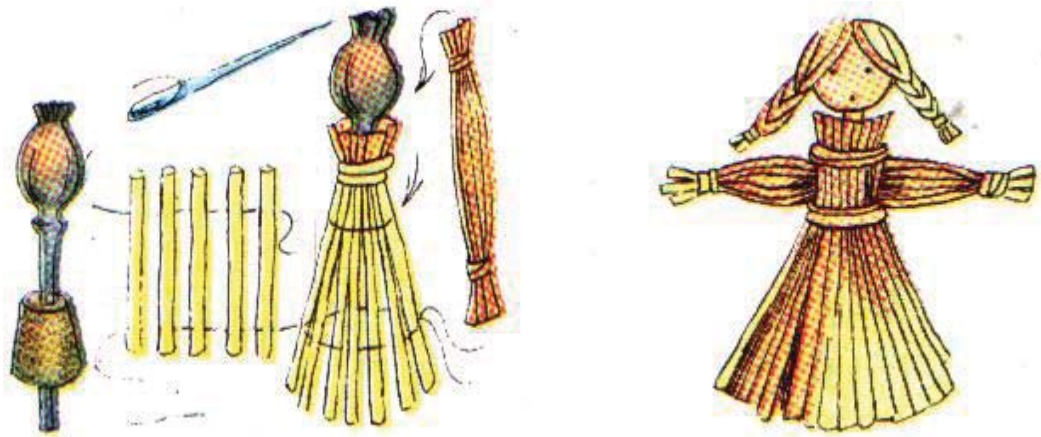
3. Із соломин вирізати тридцять однакових трубочок довжиною 15см, прошити їх ниткою по краю на відстані 2-7см від верху.

4. Стягнути нитку і прикріпити на тулуб.

5. Виготовити руки довжиною 7-8см із тонших соломинок, туго зв'язати солом'яним завитком на кінчиках.

6. Розділити соломинки тулуба на дві половини (передню і задню) та пропхати між ними «руки».

7. З кукурудзяного цвіту або з льону зробити волосся, яке можна заплести у коси.

Технологічна карта №2

Виготовлення солом'яної іграшки «бичок».

Обладнання та інструменти: висушені стебла соломи, ножиці.

Хід роботи

1. Підготовлені 40 стеблин довжиною 30см зв'язати в один пучок на відстані 12см від країв.
2. 12-14 бокових стеблин поділити на дві частини і зв'язати передні ноги солом'яним завитком.
3. Залишки стеблин відігнути вгору і перев'язати на відстані 7см від кінця.
4. З тонкої соломи сплести кіску для рiг, вплітаючи тонкий дріт.
5. Пропхати роги в отвір на голові, надати їм форми і міцно стягнути завитком соломини на кінці голови, утворюючи мордочку.
6. Зробити задні ноги з решти 12-14 соломин.
7. Зв'язати хвіст із 6 стеблин, решту відрізати.

Поточний інструктаж. Вчитель перевіряє дотримання учнями технологічної послідовності виготовлення іграшки, правил безпечної роботи, при необхідності допомагає дітям.

Заключний інструктаж. Вчитель перевіряє виконання завдання, аналізує допущенні помилки і способи їх усунення.

VI. Підсумок заняття

1. Розгляд кращих робіт школярів.
2. Оцінювання виконаної роботи.

VII. Завдання додому. Підготувати необхідні інструменти та матеріали для виготовлення ляльки з кукурудзи.

VIII. Прибирання місця праці.

2.2. Методичні особливості роботи учнів з природними матеріалами на уроках технологій

Особливості виготовлення аплікацій із сухих трав, квітів та листя

Аплікації із сухих рослин виконують на білому, чорному і кольоровому картоні чи папері. Листя підбирають різних розмірів, відмінних за кольором та формою. Листя засушують між сторінками книг, листами паперу або газет. Можна їх також висушувати або вирівнювати гарячою праскою. Прасувати треба через папір. Для роботи необхідні: олівець, резинка, клей ПВА і пензель.

Перед початком роботи слід заготовити малюнок. Відповідно до малюнку, розкладають листки (трави, квіти при необхідності) і приклеюють.

Готову аплікацію треба перекласти папером, накрити дощинкою чи картоном і притиснути вантажем. Через добу аплікація буде готова.

Особливості виготовлення іграшок із рослин, плодів та ягід

Для виготовлення іграшок використовують ягоди, жолуді, шишки, кукурудзяні качани, листя, каштани, реп'яхи, соняшник. Це основний матеріал. Як допоміжний, застосовують пір'я, соснові голки, маківки, насіння, зернятка, травинки. При роботі використовують клей, дріт, сірники, пластилін тощо.

З'єднують елементи іграшок між собою різними способами: зв'язують нитками, скріплюють дротом або тонкою гумою, насаджують на палички, сірники, або просто склеюють.

Для виготовлення іграшок із кукурудзи слід використовувати свіжі качани, а для іграшок із реп'яхів бажано використовувати реп'яхи, зірвані зеленими [21].

Створення композицій із сухих рослин

Для створення довговічних букетів та композицій використовують різноманітні сухі рослини, а саме: квіти, листя, трави, гілки, а також кору, насіння, плоди, рослинний пух тощо. Осінні та зимові букети бувають

силуетні або об'ємні. Силуетні букети і композиції створюють із сухих пагонів, насіннєвих коробочок, сухих суцвіть із насінням або без нього, із колосся. Силуетний букет вимагає найпримхливішої форми гілок, стебел, листків. Об'ємні букети і композиції потребують більше матеріалу, ніж силуетні. В об'ємному букеті квіти із щільними суцвіттями розміщують у центрі, а з прозорими – по периферії букета, тобто з боків [20].

Створюючи осінній букет треба враховувати характерні особливості рослин. Струнки ставлять завжди у центрі, а похилі навколо них.

Щоб посуд був стійкий, а сухі квіти та гілки добре трималися в ньому, його можна наповнити камінцями, вологим піском, мохом, клубками тонкого дроту тощо. Якщо посуд широкий, то можна використати також пластилін, спеціальні металеві щіточки (держакі). Квіти із струнками стеблами можна ставити у будь-які вази, але не з тонкою шийкою. Квіти на короткому стеблі краще ставити у широкі, не дуже глибокі вази, можна використати також трутовики, шматки кори.

Засушені польові квіти краще komponувати в керамічному, полив'яному посуді. Букети можна komponувати у плоскому посуді або на площинах.

При створенні букетів слід дотримуватись певних правил. Спочатку встановлюються головні квіти, так звані фокусні рослини головної лінії (великі квіти, стебла, листя). Після цього додають допоміжні квіти, невеличкі гілочки, листя.

Площинні букети, так само як і інші, потребують додержання правил пропорції: квіти в них мають бути вдвічі вищі за ширину вази, у якій стоять. Крім того, їх слід komponувати на одній точці основи.

Держакими для букетів та композицій із сухих квітів на площинах можуть бути зім'ятий дріт, пластилін, металеві щіточки, мох. При цьому слід запам'ятати, що для стійкості сухих квітів в таких композиціях кінці пагонів перед наколюванням слід опустити у розплавлений парафін. Подушечки з моху закріплюються металевими шпильками. Кожна композиція і букет

повинні бути акуратно оформлені: дріт, пластилін чи металеві наколки слід задекорувати мохом, листям. Можна також збагатити зимові композиції скульптурними мініатюрами з шишок, жолудів, коріння [26].

Для виготовлення композиції на сухих гілках використовують химерно покручені, з вузлами чи наростами гілки дуба, фруктових дерев, горіха. Їх зачищають і обламують з обох кінців. Для закріплення квітів на гілках роблять акуратні заглибини ножем чи стамескою. Закріплюють за допомогою пластиліну, дроту, металевих штирів тощо.

Для створення композиції на корі підбирають шматки сухої соснової чи березової кори неправильної форми, з нерівними краями і прикріплюють до неї, за заздалегідь продуманим планом, квіти. Прикріплюють рослини за допомогою дроту, шпильок, пластиліну.

Як основу для композиції можна використати камінь. Для цього у ньому висвердлюють заглибини або роблять дірки, на яких триматимуться рослини. Можна підібрати декоративне блюдо, що гармонувало б з каменем. Для оформлення можна використати мох, невеличкі камінці.

Основою для виготовлення панно служать мох, папір, покладені на картон, а також тканина (нейтрального або контрастного кольору). Розклавши рослини на основі за відповідним художнім задумом, їх пришивають або приклеюють до фону. Потім можна панно накрити склом і окантувати.

Панно з насіння, плодів та рослинного пуху komponують на дерев'яних, фанерних, синтетичних площинах. Для цієї роботи виготовляють трафарет і користуються клеєм ПВА.

Для кулястих виробів краще використати різні квітки безсмертника. Каркас кулі виготовляють із 3 мм-дроту, а м'яку кулясту основу роблять із залишків текстильних матеріалів та пряжі у формі клубочка. До нього фіксують шнур для кріплення. Використовуючи булавки з головками, закріплюють квіти або бутони, згідно із задуманою композицією.

Компонування такого виробу може містити заповнення лише елементами одного розміру або ж мати наявні різні за розмірами (дрібніші та більші) деталі. Колорит роботи може бути одного забарвлення, або ж включати відтінки різних кольорів. Така куля, може бути виконана горизонтальними, вертикальними або діагональними смугами тощо.

Із сухих квітів виплітають косичкою гірлянди та вінки. Вони чудово виглядають не лише із засушених трав, квітів та гілочок, а й у поєднанні з невеликими ягідками, горіхами, шишками тощо. Так плетінки з цибулі або часнику підвішені у кухні, не лише чудово зберігають ці овочі, але й гарно доповнюють інтер'єр.

Як основу гірлянди можна обрати сухе кукурудзяне листя або рогозу. З нього плетуть кіску, у яку заплітають сухоцвіти, декоративні трави, голівки часнику та цибулини, гарбузики тощо. Кріплять плоди за допомогою дроту.

Особливості виготовлення різдвяних прикрас на вікна

Існує два способи побудови орнаменту. Перший з них, найбільш вживаний, полягає у розщепленні, проколюванні одних соломин і наскрізному просуванні в ці отвори (під певним кутом, залежно від композиції) інших стеблинок відповідної довжини. Робота починається з великих відрізків соломин, що мають стати каркасом узору. Потім добираються уже дрібніші, коротші, що, з'єднуючись між собою в різних зіставленнях, створюють різноманітні фігури і їх комбінації. Часто в один проріз вставляють кілька коротеньких поздовж розщеплених стеблин для виконання багатоскладових фігур (наприклад, зірки). Крім стеблин, використовуються їхні листки (пір'я). Маючи в розправленому вигляді більшу ширину, вони збагачують лінійні силуети площинними елементами. В окремих випадках вводяться цілі повні колоски.

Другий спосіб побудови орнаменту – плетіння стеблиною. Просуванням стеблини в стеблину готується каркас, а вже на ньому з пом'якшених у воді соломинок наплітаються у відповідних місцях площини

у формі квадратів, ромбів, трикутників тощо. Характер таких композицій площинний, лінійні елементи тут майже відсутні [2].

Форму і величину узорів завжди диктували розміри віконних рам. Найбільш уживані елементи узорів – зірочки, хрестики, трикутники, ромби, квадрати, кола, прямі лінії, які в різних зіставленнях створюють певне солом'яне мереживо.

2.3. Розробка майстер-класів «Осінь натхнення» для уроку технологій

Осінь – цікава пора, яка надає широкі можливості для творчої діяльності будь-кому.

Як тільки дерева починають вбиратися у яскраві одежі, світ ніби змінюється довкола нас і ми хочемо продовжити цей час у милих дрібничках, зробленими власними руками з дарунків природи.

Розглянемо декотрі із них.

Троянда з листочків

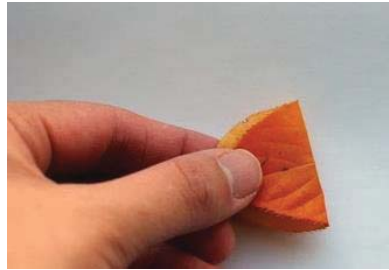

Щоб її виготовити нам потрібно:

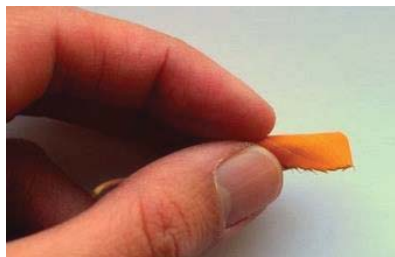
- десяток листочків різного розміру приблизно однієї колірної гами;
- гілка;
- стрічки для квітів;
- ножиці (за потребою).

Хід роботи:

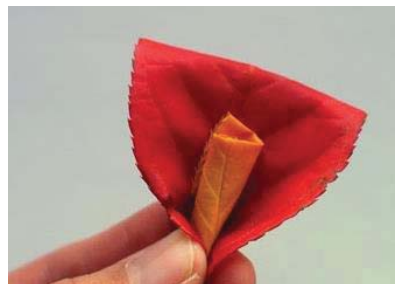
1. Розсортуйте листочки за величиною: маленькі, середні, великі. Оберіть найменший із них та зложите пополам, яскравішим боком нагору.

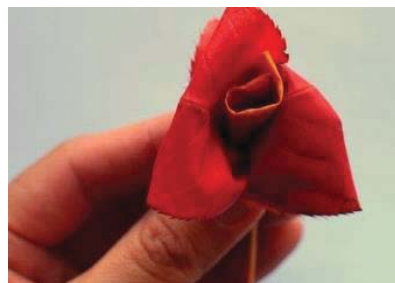
2. Скрутіть з нього трубку.

3. Далі середній листочок зложите навпіл та розташуйте його навколо скрученої попередньо трубки. Утворилася перша пелюстка нашої троянди.

4. Далі зложите ще середній листочок пополам та приєднайте до вже укладених пелюсток.

5. Надставляйте пелюстки далі, чергуючи величину листочків. Це зробить її реалістичнішою.

6. Наприкінці огорніть хвостики листочків стрічкою для квітів та прилучіть гілку, утворюючи стебло троянди. Його теж обвийте цією ж стрічкою.

Трояндочка з листочків готова.

Тепер з таких дивовижних квітів можна бутети або укласти декоративні композиції.

Гірлянди й декоративні вінки

Із листочків, покритих глітером, можна створити привабливу гірлянду. Для цього потрібно відрізати хвостик листочка, нанести на його поверхню клей та посипати блиском, струсивши його надлишки. Дайте листочку підсохнути. Він і буде окремим елементом гірлянди. Тоді приєднайте до кожного сяючого листочка стрічку або мотузку та поєднайте їх у гірлянду довільної форми.

Цікавим в інтер'єрі житла буде модуль чи фіранка із висушених листків, які для кращого зберігання слід законсервувати у розтопленому воску. Так ці вироби послужить ще тривалий час.

Вхідні двері або інтер'єру кімнати можна декорувати осіннім вінком із листочків, пагонів та ягід.

Для нього необхідно підготувати: пагони малини, смородини, висушені ягоди (можна використати теж гриби, фрукти, шишки, жолуді, ба й мох), листочки різного забарвлення, нитки, дріт.

1. Усі складники вінка потрібно висушити для того, щоб надати йому легкості. Щоб зберегти природне забарвлення такого гербарію, слід покласти кожен листочок поміж листків старого журналу або книжки, який має знаходитися у темному місці.

2. Основу вінка виготовляємо із дроту та кріпимо пагони кущів (гілочки дерев) за допомогою темних ниток.

3. По колу до обідка вінка фіксуємо нитками листочки від світлого до темного відтінків. Прикладаємо засушені ягоди (гриби або фрукти). Їх можна закріпити нитками, тонким дротом або клейовим пістолетом.

4. Щоб надати виробу вишуканості, можна приєднати до вінка бантики, стрічки й інший декор для природних композицій. Якщо є бажання фантазувати чи наповнити вінок власними елементами – цей запал потрібно схвалити, стимулювати.

Доріжка на стіл

Потрібно застатися:

- товстою, щільною домоткана тканиною;
- листочками різних кольорів;
- клеєм чи двостороннім скотчем.

Закріпіть листочки за допомогою двостороннього скотчу або клейового пістолету до країв доріжки згідно вашого бажання, чи у вільному порядку.

Сукня з осінніх листочків

Вона стане чудовою нагодою здивувати усіх на шкільному осінньому балу. Щоб втілити цю ідею в життя потрібно буде достатньо мало засобів: стара сукня або шматок тканини, чималий лантух кольорових листочків клена чи інших дерев, клейовий пістолет.

1. Листочки мають бути злегка вогкими, бо у сухих краї закручуються, а сукня буде «кучерява». Зросіть їх із обприскувача трішки водою та за допомогою клейового пістолета розпочинайте кріпити до старої сукні чи тканини.

2. Роботу розпочинайте знизу вгору. При цьому слід перекривати ряд, що викладений перед тим. Намагайтеся витримувати кольорову гаму.

Якщо потрібно, то розрівняти листочки можна використовуючи теплу праску й пропрасовувач.

3. Викладаємо, поки не заповнимо усю площину сукні.

У результаті ви отримаєте оригінальну сукню незвичного дизайну.

Це вбрання красиве, проте не тривке. Якщо ви зробити його за кілька днів до балу, то слід злегка зрошувати його холодною водою по мірі висихання. Робити це потрібно так, щоб зайва рідина не потрапляла на тканину.

Ми розглянули чимало привабливих ідей, які можна використати, готуючись до шкільного балу. Здійснити ці чи інші задуми можна власноруч. Тож бажаю усім вам творчих здобутків у цій царині.

ВИСНОВКИ

Виконуючи магістерську роботу, ми зробити такі висновки:

1. Охарактеризовано природну сировини для творчої діяльності школярів.

Здавна для виготовлення виробів люди користувалися підручною сировиною, як то пагони кущів, гілки, кора та коріння дерев, солома злакових культур, глина, тощо. Історія створення багатьох речей з природних матеріалів перекликається зі звичаями, традиціями українців, їх побутом та віруваннями. Так наприклад, сніп із стебел пшениці або жита – “дідух”, пов’язують з різдвяно-новорічним циклом святкувань українців. Він був ознакою добробуту родини. Сьогодні умільці процес творення солом’яного “діда” перетворили на справжнє мистецтво.

Сучасні майстри, в тому числі у школярі, використовують для творчості ті ж матеріали, що і в давні часи: соломі жита, пшениці, ячменю, вівса, рису, дикорослих злакових, пагони верболозу, рогіз, листя кукурудзи, гілки, коріння, плоди дерев та кущів, сухоцвіти та багато інших дарів природи.

2. Розглянуто можливості використання засобів художнього конструювання при виготовленні виробів з природних матеріалів.

Створюючи різноманітні речі, треба розумно використовувати такі засоби художнього конструювання як композицію, ритмічну, врівноважену, симетричну або асиметричну, статичну або динамічну побудову, враховувати пропорційність елементів, їхні нюанси, фактуру та текстура поверхні, колірну гаму деталей, їх пластику, ажурність чи графічність. Усі вони допомагають краще сприймати вироби, створені руками людей.

3. Проаналізовано особливості організації середовища для проведення занять з вивчення технології декорування природними матеріалами.

Продуктивність праці старшокласників наряду залежить від вдало влаштованих навчальних майстерень, у яких все має бути до ладу, і

обладнання, і зручні робочі місця, і безпечний режим роботи, і мікроклімат приміщення, який включає оптимальну температуру повітря, відносну вологість, освітлення тощо. У майстерні для виконання виробів з природних дарів повинні бути: загострені ножиці, різак, набір голок з наперстком, праска, різні види плоскогубців та кусачок, струбцини, барвники та клеючі елементи.

4. Описано організацію навчання учнів за варіативним модулем «Технології декорування природними матеріалами».

До початку освітнього процесу вчителю слід наперед здійснити підготовку до майбутніх уроків: скласти їх планування, продумати педагогічний інструментарій, подбати про матеріальне забезпечення занять та безпечні умови реалізації навчальних завдань, розробити наочність та дидактичні матеріали для учнів.

У роботі представлені розробки уроків, технологічні та інструкційні картки, які можна використати для навчання старшокласників.

5. Зазначено методичні особливості роботи учнів з природними матеріалами на уроках технологій.

При виготовленні виробів з різних груп природних матеріалів потрібно враховувати особливості роботи з ними. Існують певні нюанси у виготовленні аплікації, іграшок, укладанні композицій та букетів із сухоцвітів, створенні різдвяних атрибутів тощо. Так, до прикладу, слід зважати на особливості засушування рослинної сировини для аплікації, обирати доцільні способи кріплення до основи, зважати на забарвлення фону й інше.

6. Розроблено майстер-класи «Осінь натхнення» для уроку технологій, зокрема з виготовлення квітки, створення гірлянди та декоративного вінка, елементів інтер'єру та одягу із листя. Вони дадуть змогу старшокласникам не лише опанувати певними вміннями, але й проявити себе у продукуванні творчих ідей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Світ, 1993. 272с.
2. Велігоцька Н.І. Солома грає кольорами. *Народна творчість і етнографія*. 1969. № 6. с. 48-51.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ: Пульсари, 2012. 632 с.
4. Герус Л. Українська народна іграшка. Львів: Афіша, 2004. 264с.
5. Гнатюк М. В. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво (основи образотворчої грамоти: навч. посіб. Ч. 1. Івано-Франківськ: ЯРИНА, 2016. 196 с.: іл.
6. Гнатюк М. В. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво: теорія і методика навчання: навч.-метод. посіб. Ч. 2. Івано-Франківськ, 2017. 246 с.: іл.
7. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник. Т.1 / Запаско Я.П. (керівник авторського колективу), Голод І.В., Білик В.І., Кравченко Я.О., Лупій С.П., Любченко В.Ф., Мельник А.І., Чарновський О.О., Шмагало Р.Т., Львів: Афіша, 2000. 364с., 316 іл.
8. Історія декоративно-ужиткового мистецтва. У 5 т. Т. 3 / НАН України. ІМФЕ ім. М .Т.Рильського; Наук. ред. Т.Кара-Васильєва, Київ 2009. 516 с. іл.
9. Історія декоративно-ужиткового мистецтва України: У 5 т. Т. 4 / НАН України. ІМФЕ ім. М .Т.Рильського; гол. ред. Г.Скрипник. Київ, 2011. 512 с.: іл.178 с.
10. Лялька українка традиційна. URL : <http://rushnyk.ukrsov.kiev.ua/web/guest/products/-/ukrsov/souvenir/233/4500>
11. Мельник Г. Методика викладання обслуговуючої праці: навч.-метод. посіб. Дрогобич: НВЦ “Каменяр”, 2005. 172 с.

12. Методика організації проектної діяльності старшокласників з технологій: метод. посіб. для вчителів, варіат. модулі / А.І. Терещук, С.М. Дятленко. Київ: Літера ЛТД, 2010. 128 с.
13. Навчальна програма «Технології 10-11 класи. (рівень стандарту)» URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
14. Найдено О.С. Українська народна іграшка: Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості. Київ: АртЕк, 1999. 256 с.: іл.
15. Національна доктрина розвитку освіти України. URL. : https://sportschool26.at.ua/load/samoosvita/nacionalna_doktrina_rozvitku_osviti_ukrajini_v_xxi_st/nacionalna_doktrina_rozvitku_osviti_ukrajini/27-1-0-3
16. Оршанський Л.В. Золота скриня. Українські художні ремесла : практ. посіб. / Л.В. Оршанський, Л.В. Савка, П.А. Зубрицький та ін.; укл. Б.М. Терещук. Чернівці : Видавничий дім „Букрек”, 2007. 176 с. : іл.
17. Павлюк С.П. Українське народознавство : навч. посібник. 2-ге вид. перероб. та доповн. Київ : Знання, 2004. 570 с.
18. Пелагейченко М. Професійний довідник учителя трудового навчання. Харків: Основа, 2013. 254 с.
19. Положення про навчальні майстерні загальноосвітнього навчально-виховного закладу. URL: <http://mn103.at.ua/publ/4-1-0-3>
20. Прикрась свій дім / Л.П.Гура, Л.Є.Жоголь, Н.М.Ісупова та ін. 2-ге вид. Київ: Техніка, 1990. 302 с.: іл.
21. Приходько С.М. Природа – умілим рукам. Київ: Веселка, 1982. 72 с.: іл.
22. Рівновага в композиції: види і принципи. URL: <https://yrok.pp.ua/mistectvo-ta-rozvagi/3329-rvnovaga-v-kompozicyi-vidi-principi.html>
23. Селівачов М.Р. Українське народне лозоплетіння. *Народна творчість та етнографія*. 1987. № 3. С. 41-50.
24. Селівачов М.Р. Словник українського народного лозоплетіння. *Проблеми українського термінологічного словникарства в мистецтвознавстві й*

- етнології*: 3б. наук. праць пам'яті М. Трохименка. Т.1. Київ.: Редакція вісника АНТ, 2002. С. 173-186, іл.
25. Стеченко О.Ф. Плетиво із соломи та рогозу. Київ: Урожай, 1994. 64 с.
26. Федущак М. Прикрашання квітами – квітчання. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2004. 57 с.
27. Технології. 10-11 класи. Навчальна програма. Рівень стандарту, академічний рівень. Варіативні модулі. / А.І.Терещук, Н.І.Боринець, С.М.Дятленко, В.К.Сидоренко, Г.В.Терещук, І.Ю.Ходзицька // Кер. проекту А.І.Терещук – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. 140с.
28. Трудове навчання в школі: проектно-технологічна діяльність. 5-12 класи / За ред. О. М. Коберника, О. М. Коберник, В. В. Бербец, Н. В. Дубова та ін. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 256 с.: іл., табл.
29. Фіголь Д.І. Українська народна дитяча іграшка // Довідник по фондах Українського Державного музею етнографії та художнього промислу Академії наук УРСР. Київ, 1956 . С. 67-72.
30. Художні ремесла в школі: навч.-метод. посібник для студентів спеціальності „Трудове навчання” / За заг. ред. Л.В.Оршанського. Дрогобич: РВВ ДДПУ, 2007. 286с.